

Eylül 2021 Yaza Veda Etkinliği-BUSİAD / “TÜRKİYE EKONOMİSİ VE DIŞ POLİTİKA”

SİMONE KASLOWSKI- TÜSİAD YÖNETİM KURULU BAŞKANI

22 Eylül 2021

Sayın Başkan, BUSİAD’ın Değerli Üyeleri, Saygıdeğer Konuklar, Değerli Basın Mensupları,

Sizleri şahsım ve TÜSİAD Yönetim Kurulu adına sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Pandeminin etkisi altında geride bıraktığımız 18 aylık dönem hem küresel ekonomi hem de Türkiye ekonomisi için belirsizliklerle dolu oldu. Bu belirsizlikler sanayimizde birtakım riskler yaratırken, hızlı değişim süreci bizlere kıymetli deneyimler de sundu. Önümüzdeki dönemde, hızla dönüşen küresel iktisadi ortam ve değişen arz zincirlerine ülkemizin de bu deneyimlerden yararlanarak aynı hızda yanıt vermesi gerekmektedir.

Pandeminin ekonomik dengeleri şiddetli ölçüde bozması ile küresel ekonomide para ve maliye politikalarında keskin değişimlere şahit olduk. Önemli merkez bankalarının önderliğinde, 10 trilyon doları aşan parasal genişleme, bu yıl küresel ekonomide yaşanan hızlı toparlamanın en önemli tetikleyicisi oldu. 2020 yılında %3 daralan dünya ekonomisinin bu yıl %6’yı aşan büyümeye erişmesi bekleniyor.

Tüm dünyada artan ticaret hacmi ülkemize de sirayet ediyor. Bursa gibi ihracatımızda büyük rol oynayan sanayi şehirlerimiz sayesinde, bu yıl ülkemizin 200 milyar doları aşan yüksek bir ihracat rakamına erişeceğini görüyoruz. Benzer ihracat performansımızı önümüzdeki yıla taşımamız için iki faktör önemli. Birincisi; global ekonominin, özellikle en önemli ihracat partnerimiz olan Avrupa büyümesinin sürmesi. İkincisi ise; içeride sanayicimizi, ihracatçımızı destekleyecek finansal istikrarın sağlandığı, üretim süreçlerinin desteklendiği öngörülebilir bir iktisadi ortam.

Bugün ulaştığımız noktada küresel para politikasının yön değiştirmeye başladığına dair sinyaller nettir. Covid krizi başladığından bu yana gördüğümüz küresel parasal destekler de artık azalmaya başlayacak. Global para politikasındaki bu yön değişikliği, gelişen ülkelerde oynak bir sürecin başlayacağına işaret ediyor.

Önümüzdeki bu süreçte, %19’un üzerinde, oldukça yüksek bir enflasyon ile giriyoruz. Ülkemizde enflasyon-faiz gibi uzun yıllardır masada olan gündem maddeleri bizler için hala önemini koruyor. Bu durum ekonomimizi dış dalgalanmalara daha açık hale getiriyor. Bir taraftan yüksek enflasyon ile mücadele etmemiz gerekirken, diğer taraftan finansal koşulların yarattığı zorluklar çerçevesinde güçlü üretimi sürdürmeye çabalıyoruz.

Bu çerçevede Türkiye’de büyümede, üretimde sürdürülebilirlik sağlamanın birinci koşulunun kalıcı düşük enflasyon olduğunun altını tekrar çizmek isterim. Fiyat istikrarını sağlamanın yolu ise, fiyatlara müdahale ile değil, liberal piyasa işleyişini destekleyen, doğru ve öngörülebilir politika dizaynı ile olmalıdır. Aksi takdirde kısa vadeli kazanımlar için attığımız her adım bir dönem sonra ülke ekonomimize çok daha maliyetli şekilde geri dönmektedir. Geride bıraktığımız son 5-6 yıla baktığımızda bu konuda yeterince deneyime sahip olduğumuzu düşünüyorum.

Para politikasındaki küresel gelişmeler, mevcut enflasyon dinamiklerimiz ve arz sıkıntıları gibi tüm bileşenleri ele aldığımızda, kısa vadede para politikamızı en iyi şekilde yönetmek zorunda olduğumuz bir dönemdeyiz. Faizlerin kısa vadede düşmesi ile sağlayacağımız geçici rahatlatma yerine, uzun vadede refah getirecek ve faizde kalıcı düşüşe imkân verecek politikalara odaklanmamız şart. Günü kurtarmak

amacıyla atılan adımların bize daha ağır fatura çıkardığını unutmamak gerekli. Öncelikle odaklanmamız gereken konu risk priminin düşürülmesi olmalı. Finansal istikrarı ve öngörülebilirliği sağladığımız sürece enflasyonda kalıcı düşüşü görmemiz mümkün.

Değerli Konuklar,

2021 yılının ikinci çeyreğinde ekonomik aktivitenin tüm dünyada hız kazanması ile güçlü bir büyüme elde ettik. Özellikle, Avrupa imalat sektöründeki son 20 yılın en yüksek büyümesi, ihracatımızı destekledi. Öte yandan, 2020 yılında sağlanan ucuz krediler de bu yılın yatırımlarına önemli katkı sağladı. Gidişata baktığımızda 2021'i %9 civarında büyüme ile tamamlayacağımızı söylemek mümkün. Bu da bize gösteriyor ki tüm bu zorluklara rağmen hem ihracatçılarımızın hem sanayicimizin ekonomideki fırsatları değerlendirme potansiyeli oldukça yüksek.

Bu yıl çok yüksek büyüme rakamlarına erişmekle beraber, ekonomik büyümemizin kapsayıcı olması sürdürülebilir olması kadar önemli. Kredi destekleri ile tetiklediğimiz büyümenin beraberinde getirdiği enflasyon, alım gücünün hızla erimesi ile sonuçlandı. Aynı zamanda, kişi başına milli gelirimiz 2013 yılında eriştiğimiz 12.500 dolardan halen çok uzakta. Tüm bunları ele aldığımızda kısa vadeli yüksek büyümeye odaklanmanın bize istediğimiz refah artışını sağlamadığı aşikâr.

Ekonomide uzun yıllardır kullanılan ve sonuçları tahmin edilebilir olan politikaları artık doğru şekilde uygulayarak, var olan sorunlarımızı geride bırakmalıyız. Global iktisadi sistem değişiyor. Türkiye'nin de bu yeni düzene hızla uyum sağlaması gerekiyor. Bu süreçte, dijitalleşme ve yeşil dönüşüm gelecekteki ekonomimizi şekillendirecek en önemli iki unsur olacaktır.

Covid-19 sürecinde yaşanan kısıtlar da, dijital dönüşüme ayak uydurabilmenin, her sektör ve büyüklükteki firma için kaçınılmaz bir gereklilik olduğunu gösterdi. Bilim ve teknolojiye yetkin, inovasyonu üretim ve yönetim sisteminin merkezine yerleştirmiş bir iş dünyası, küresel rekabet için stratejik önemde. Teknoloji altyapısını güçlendirmiş ve çalışanlarının becerilerine yatırım yapmış kuruluşlar bu süreci daha öngörülebilir bir şekilde geçiriyor. Yeni pazarlarda ve yeni şirketlerde istihdamı artırmak için hem mevcut teknolojilerin kullanımının yaygınlaştırılmasına hem de yeni teknolojilerin yaratılmasına ihtiyaç var. Bunun için de uzun dönemli inovasyon, araştırma ve buluş çalışmalarına öncelik vermeliyiz.

Bu noktada, girişimcilerimize ayrıca değinmemiz gerektiğini düşünüyorum. Ağustos ayı ile küresel arenada unicorn olarak tanımlanan şirketlerimizin sayısı beşe ulaştı. Gençlerimizin de katkısı ile dünyaya çözüm üreten girişimlerimizin olması sürdürülebilir büyümeyi yakalamak için büyük önem taşıyor.

Değerli Konuklar,

Son dönemlerde tanıklık ettiğimiz doğa olayları ekolojik olarak olağanüstü tedbirleri hayata geçirmek için kaybedecek zamanımızın kalmadığına işaret ediyor. Sel felaketi, orman yangınları ve deniz kirliliği ekolojik bozulmanın ne kadar yakınımızda olabileceğini göz önüne serdi. Bu nedenle, Akdeniz ülkesi olarak iklim-dayanıklı bir toplum ve ekonomi yaratmalıyız. Bu sürecin başlangıcı, çevresel sürdürülebilirliği toplumun ve ekonominin geneline yaymaktır.

Sağlıklı ve kaliteli yaşam, sudaki yaşam, toplumsal cinsiyet eşitliği, nitelikli eğitim, sorumlu üretim ve tüketim, sürdürülebilir şehirler ve toplumlar, sanayi, yenilikçilik ve altyapı... Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma amaçları arasında yer alan tüm bu maddelerin hayati önemini hatırladığımız bir yaz dönemini geride bırakıyoruz. Yeni bir kalkınma yaklaşımının, artık güçlü plan ve uygulamalarla bir dönüşüm projesi olarak benimsenmesi gereken bir dönemdeyiz. Hiç şüphesiz bu sorunlar ile

yüzleşmede Türkiye yalnız değil. Dönüşüm ihtiyacı ve talebi özellikle transatlantik, trans-pasifik ve Avrasya eksenlerinde küresel eğilimleri de şekillendiriyor.

Salgın sonrasında toparlanma ve tedarik zincirlerinde yeniden yapılanma hedefleri, ülkeler ve bölgeler arası rekabeti keskinleştiriyor. En önemli ekonomik ortağımız olan Avrupa Birliği “yeşil ve dijital dönüşüm” gündemiyle küresel etki kaynağı olma yolunda. Avrupa Birliği başta ABD, Japonya, Çin, Rusya ve Hindistan olmak üzere uluslararası ortaklık ve rekabet ilişkilerinin parametrelerini, hukuksal çerçevesini belirliyor.

Dönüşüm ile birlikte somut ve pek çok alanda önemli hukuki ve idari bir yeniden yapılanma söz konusu: sınırlarda karbon düzenlemesi, yabancı şirketlere uygulanan devlet yardımları, tedarik zincirlerinde insan hakları, çevresel ve sosyal standartlar, yeni sanayi standartları söz konusu. Avrupa Yeşil Mutabakatı iklim krizi ile mücadeleyi temel alarak birçok alanda dönüştürücü etkiyi beraberinde getirecek. Mutabakat, ülkemizin ekonomik ve ticari ilişkileri açısından da önemli sonuçlar doğuracak. Avrupa Birliği, dönüşümün altyapısını oluştururken ticari partnerlerinin de benzer adımlar atması için girişimde bulunuyor. Yeşil Mutabakatın yaratabileceği olası riskleri fırsata dönüştürmek için Mutabakata uyum sürecini ivedilikle, kararlılıkla ve bütüncül olarak yürütmek gerekiyor. Sektörel yeşil ve dijital dönüşüm hedeflerini destekleyen, 2050 yılına yönelik karbon-nötr olma hedefi belirleyen yol haritasını hazırlamalı ve uygulamalıyız.

Bu sürecin en önemli unsurlarından biri, Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizmasıdır. Ülkemizde Avrupa Birliği ile uyumlu Emisyon Ticaret Sisteminin hayata geçirilmesi ve oluşan kaynağın iklim yatırımlarına aktarılması yeşil dönüşümün etkinliği açısından kritik önemde. Yeşil Mutabakata uyum için teknik kapasitenin geliştirilmesi ve kurumlar arası iletişim ve iş birliği de elzem. Avrupa Birliği ile tedarik zinciri ilişkisinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi; Yeşil Mutabakat ile oluşturulacak yeni tedarik zinciri mimarisinde Türkiye’nin önemli rol üstlenmesi; AB fon kaynaklarına erişim için diplomatik ilişkilerin de bu açıdan geliştirilmesi gerekiyor.

Türkiye için önemli bir fırsat söz konusu. Coğrafyamızda yapılanmakta olan bu sistemin parçası olmak ve dönüşümün öncüleri arasında yer almak için AB ile entegrasyonu derinleştirmek gerekiyor.

İşte bu değerlendirmeler ışığında somut ilerleme alanı, AB ile karşılıklı ilişkilerimizi rayına oturtmaktır. Bu süreç, demokratik reformların yanı sıra sürdürülebilir kalkınma amaçlarına uygun, yeşil ve dijital dönüşüm politikalarını da içerecek şekilde gümrük birliğinin güncellenmesini de kapsamalıdır. Türkiye-AB ilişkilerinde siyasal tikanlıklar aşılabildiği sürece, olumlu ilerleme sürecinin bizzat kendisi, mevcut birçok sorunun çözülmesi ve yeni hedeflerin belirlenmesi için kaldıraç etkisi yaratacaktır. Elbette bunun için dış politika alanına daha yakından bakmak gerekiyor.

Değerli Konuklar,

TÜSİAD olarak demokratik ilke ve normları, serbest ticarete dayalı küreselleşmeyi ve transatlantik ittifak eksenli çok taraflı uluslararası güvenlik mimarisini destekliyoruz. Bunların aksayan yönlerinin düzeltilerek güçlendirilmesi gerektiğini savunuyoruz. Türkiye’nin bu anlayış çerçevesinde yürüteceği bir dış politikanın refah, itibar ve güvenlik sağlayacağını düşünüyoruz. Ülkemizin yüz yıllara dayanan modernleşme çizgisi ve Cumhuriyet normları da bunu gerektiriyor.

Yeni dönemde küresel siyasette transatlantik ittifakın güçlendirilmesi ve bunun Çin ve Rusya’ya karşı demokratik değerler temelindeki bir ittifak anlayışıyla sağlanması, ana gündem maddesi olacak gibi görünüyor. Elbette Batı ittifakı içinde bunun nasıl olacağına dair birçok görüş ayrılığı da mevcut. Yine de jeopolitik önceliklerle demokratik değerlerin yakınsaması ve demokrasinin sadece iç siyasette değil,

dış politika kimliğinde de belirleyici olacağı bir döneme girilmesi mümkün. Eğer Almanya seçimlerinden de son anketlerdeki gibi Sosyal Demokrat-Yeşil ağırlıklı bir sonuç çıkarsa da bu durum daha da netleşecek.

Durum böyleyken uzun vadeli çıkar ve değerlere dayalı liberal-demokratik ilke ve normlar yerine kısa vadeli alışveriş ilişkisine dayalı bir dış politika modeli kalıcı olamaz. Şu anda genelde Batı ile, özelde ise Avrupa Birliği ile ilişkilerimiz uzunca bir süredir ilerleme ve reform çıpası olmaktan maalesef çıktı. Ülkelerle ikili ilişkilerde kriz-normalleşme döngüleri, zorlu pazarlıklar, çeşitli yaptırımlar gündeme gelmekte; karşılıklı güvensizlik yeni normale dönüşmekte. Aynı şekilde dış politikanın iç siyasetteki dinamiklerin gereklerine göre şekillenmesi ve buna yönelik bazı popülist söylemler de güçlükleri artırdı.

Avrupa Birliği tarafında üyelik müzakereleri gündemden düşmüşken, daha düşük ilişki modellerini temsil eden stratejik ortaklık ve işbirliği gibi konular bile son derece sınırlı şekilde ele alınmakta. Başta sığınmacı dosyası olmak üzere alışveriş ilişkisi karşılıklı güvensizliği artırmakta. Ortaklık ya da işbirliği gibi gerilemiş ilişki modellerinin bize esneklik sağlayacağını düşünmek doğru olmaz, bunlar bizi temel ilke ve normlarımızdan uzaklaştırır.

Türkiye'nin transatlantik ittifakın ve demokratik ülkeler ailesinin üyesi olma ayrıcalığını yitirmemesi gerekir. Üstelik bu yapıların küresel düzeyde sorunlarla karşılaştığı bu dönemde bu iradeyi gösterebilmek daha da anlamlıdır. Türkiye'nin ABD, AB ve sorun yaşadığı bölge ülkeleriyle ilişkilerini karşılıklı güven ve kurumsallık temelinde onarması, iç ve dış sorunlarını başarıyla çözebilmesine de imkân tanıyacaktır.

AB üyeliği hedefinin korunması, gümrük birliğinin güncellenmesi, demokrasi ve hukuk devleti alanlarında ilerleme kaydedilmesi ile yeniden bir cazibe merkezi olmamızın önü açılabilir; ülkemizin bölge ve komşu ülkelerle ilişkilerinin güçlenmesi de kolay olabilir. AB ve ABD'nin de Türkiye'nin güvenlik kaygılarına duyarlılık gösterirken Batı ittifakına ve demokrasiler topluluğuna aidiyetini teşvik edici bir yaklaşıma sahip olmaları şarttır.

Özellikle son dönemlerde gündemin ön sıralarında yer alan göç konusunda Türkiye'nin AB ve Batı için sığınmacılara karşı tampon bölge ya da sınır bekçisi olma durumunun devam edemeyeceğini de vurguluyoruz. Dışa kapalı, sınırları tahkim edilmiş bir "Kale Avrupası"nın oluşumu Avrupa Birliği'nin kuruluş, Türkiye'nin de ilerleme ideallerine aykırıdır; Türkiye'nin Avrupa ailesinin dışında kalmasının teyidi anlamına gelir. Başka çaresi olmayan mültecileri pazarlık konusu haline getiren ve ülkemizle Avrupa Birliği arasında stratejik kopuşa yol açan bu politikadan, ancak bu statüden kurtularak sıyrılma imkânı bulunabilir. Şu ana kadar bir niyet beyanı düzeyinde kalan gümrük birliği güncellenmesinin hayata geçmesi açısından da bu hamleyi yapmak zorundayız.

Bunu Avrupa Birliği tarafındaki tüm muhataplarımıza ifade etmeye çalışıyoruz. Avrupa Birliği tarafı ile bu konu yeniden ele alınırken ikili ilişkileri sığınmacı ekseninden tamamen çıkararak, yeniden üyelik perspektifine oturtmak ana hedef olmalıdır. TÜSİAD olarak önümüzdeki dönemde bu hedefler doğrultusunda çalışmaya devam edeceğiz.

Değerli Konuklar,

Ülkemizin kalkınmasının en önemli unsurlarından biri de insan kaynağımızın yetkinliklerinin geliştirilmesidir. Her bireyin erken çocukluktan yükseköğretime kadar her aşamada kaliteli eğitime erişebilmesi gerekir. Bu aynı zamanda daha sağlıklı ve sürdürülebilir yaşamlara ve daha iyi işlere kavuşmanın da anahtarıdır. Yeni nesilleri sürekli değişen bir dünyaya hazırlamak bugün tüm ülkelerin baş etmeye çalıştığı bir meseledir. Geleceğin dünyasını dijital teknolojilerden daha sürdürülebilir bir

dünya için zihniyet dönüşümünden bağımsız düşünemeyiz. Bu nedenle gençlerimizi geleceğe çok yönlü olarak hazırlamalıyız. Dijital, STEM ve sosyal-duygusal beceriler, takım çalışması, eleştirel düşünme gibi 21. yüzyılın gerektirdiği çok yönlü becerileri kazandırmak için iş birlikleri içinde çalışmalar yürütmeliyiz. Hem gelecek nesilleri en iyi şekilde yetiştirmek hem de beyin göçü ile kaybetmekte olduğumuz yetişmiş insan kaynağımızı ülkemizde tutmak için gerekli eğitim sistemini ve ülke iklimini sağlamak en önemli önceliklerimizden olmalı.

Değerli Konuklar,

Kadınlarının gücünden, potansiyelinden tam olarak yararlanmayan toplumların ilerlemesi mümkün değildir. Toplumsal cinsiyet eşitliği; demokrasi, kapsayıcı büyüme ve sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez bir unsurudur. Kadınların ekonomik olarak güçlenmesi, istihdam oranının artırılması, büyüme ve kalkınma hedeflerimiz bakımından da kritiktir. Kadınların işgücüne katılma oranı bakımından %35'in altında olmamız bizi OECD ülkeleri arasında son sıralara taşıyor. 15-24 yaş genç kadın nüfusunun üçte biri ne eğitimde ne istihdamda yer alıyor. Bu durum hem kadınların güçlenmesinin hem de kalkınma hedeflerimizin önünde önemli bir engel.

Teknolojik gelişmeleri ve işlerin dönüşümünü de dikkate aldığımızda, kız çocuklarının eğitime erişimi halen öncelikli. Kadın işi-erkek işi ayrımı olmaksızın eğitimde cinsiyet eşitliği anlayışının yerleşmesi gerekli. Kızların bilim-teknoloji alanlarına yönelmesi, işlerin geleceğinde kendilerine eşit yer bulmaları açısından da bir zorunluluktur. Kadınlara yüklenen toplumsal rollerin eşit paylaşımı da gerekiyor. Bunun için özellikle kurumsal çocuk bakım politikaları, kreşler ile desteklenmeleri, daha çok kadın yöneticiye üst düzey pozisyonlarda fırsat tanınması, siyasette ve yerel yönetimlerde eşitlikçi bir yaklaşım sergilenmesi de elzem. Bir insanlık suçu olan kadına yönelik şiddete karşı "sıfır tolerans" anlayışıyla, kalıcı sonuçlar yaratacak şekilde mücadele etmeli, İstanbul Sözleşmesi'ne geri dönerek kamu politikalarımızı güçlendirmeliyiz.

Değerli Konuklar,

Sözlerime son verirken, iş dünyası sivil toplum kuruluşları olarak, tüzüğümüz doğrultusunda, laik hukuk devletini, katılımcı demokrasi ve özgürlük anlayışını, kurallı piyasa ekonomisini, kadın-erkek eşitliğini ve sürdürülebilir çevre dengesini güçlü şekilde savunmaya devam edeceğimizi ifade etmek istiyorum. Ülkemizi çağdaş uygarlık seviyesine taşımak için de bu yönde çalışmaya devam ediyoruz. Bu toplantıya davetleri için BUSİAD'a ve katılımınız için siz değerli konulara çok teşekkür ediyorum.